

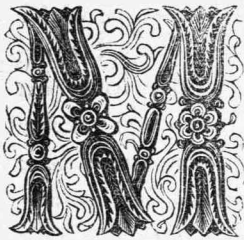

ΠΟΙΚΙΛΗ

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΡΩΤΕΡΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΔΙΑΙΤΗΣ

εταξὺ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἢ τῶν νόμων καὶ ἡ τῶν φαρμάκων εἶναι πιθανῶς αἰ μᾶλλον ἀτερπεῖς, καὶ ἐν τούτοις δυστυχῶς αἰ μόναι, πρὸς τὰς ὁποίας ἀναγκάζεται τις ἐκὼν ἄκων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον νὰ σχετισθῇ. Ἄν εὐκολώτατον ᾖναι εἰς πάντα ἄνθρωπον νὰ ζήσῃ καὶ ν' ἀποθάνῃ χωρὶς οὐδὲ κἂν νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἀστρονόμοι, ἀρχαιοδίφαι, γεωλόγοι καὶ χημικοὶ, ἢ κακὴ ἀφ' ἑτέρου ποιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτῆρος εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἐξαιρετικὸν εὐτύχημα πρέπει νὰ λογισθῇ ὀλόκληρος βίος ἢ καὶ ὀπωσοῦν μακρὰ αὐτοῦ περίοδος ἀντὶ τῆ ἀπηλλαγμένη καταναγκαστικῶν σχέσεων πρὸς δικηγόρους καὶ ἰατρούς. Εἰς τοὺς τελευταίους τούτους περιοριζόμενοι σήμερον, πιστεύομεν ὅτι οἱ λαθόντες μακρὰν τούτων πείραν, οἱ πολλὰ δηλ. ἀναγκασθέντες νὰ καταπίωσι φάρμακα καὶ κατορθώσαντες νὰ ἐπιζήσωσι τούτων, ἔτυχε βεθαίως νὰ παρατηρήσωσιν, ὅτι ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἡ μόνη ἴσως ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας οὐ μόνον αἰ θεωρίαι ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ πορίσματα, ἀντὶ ν' ἀποκτῶσι διὰ τοῦ χρόνου ἐπιστημονικὴν στερεότητα, οὐ μόνον μεταβάλλονται καθ' ἐκάστην, ἀλλὰ καὶ ὑπακούουσιν ὡς τὰ ἐνδύματα εἰς εἶδός τι συρμού. Οὕτω ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαληνοῦ καὶ ἱκανὸν ἔπειτα χρόνον τοιαύτη ἐπεκράτει ἐν ταῖς συνταγαῖς ἕξις πολυτελείας, ὥστε οὐδὲν φάρμακον ἐθεωρεῖτο ἱκανὸν οὐδ' ἀπλοῦν βῆγα νὰ θεραπεύσῃ, ἂν δὲν συνέκειτο ἐξ εἰκοσι τοῦλάχιστον συστατικῶν, ἀνάλογον δὲ

τῆς βαρύτητος τῆς νόσου ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ βαρύτεμον τοῦ ἀντι-
 δότου, πρὸ πάντων δὲ νὰ περιέχῃ ἀρκοῦσαν δόσιν μόσχου, ἡλέ-
 κτρου, ἔλεφαντοκόνεως, σμύρνας, κοράλου, ὑακίνθου πολλακίς δὲ
 σμαράγδων καὶ μαργαριτῶν. Τὸ ἄκρον τοῦτο ζωτον τῆς πολυτε-
 λείας διεδέχθη ὁ συρμὸς τῆς ἄκρας λιτότητος, ἀποδειχθέντος
 καὶ θεωρουμένου ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ὡς ἀνεπιδέκτου ἀμφισβητή-
 σεως, ὅτι οὐ μόνον τὴν σμύρναν καὶ τοὺς μαργαρίτας, ἀλλὰ καὶ
 πᾶν ἀνεξαίρετως φάρμακον δύνανται αἱ βδέλλαι ν' ἀντικαταστή-
 σωσιν ἐπιτυχῶς πρὸς ἴασιν πάσης νόσου. Ὅπως δὲ μὴ νομίση
 τις ὅτι ταῦτα ἀναφέροντες ἀποβλέπομεν εἰς τὸν ἐν τῷ Γιβλάς
 αἰμοθόρρον δόκτορα Σαγκράδον, καλὸν εἶναι νὰ ἐνθυμίσωμεν ὅτι
 εἰσηγητὴς τῆς τοιαύτης ἀπλοποιήσεως τῆς θεραπευτικῆς ὑπῆρξεν
 ὁ κλεινὸς Βρουσσαί, ὁ ἐν διαστήματι τριακονταετίας κατορθώσας
 νὰ φέρῃ εἰς χρεωκοπίαν τοὺς πλείστους ἐν Παρισίοις φαρμακοπώ-
 λας καὶ νὰ ἐξαντλήσῃ πάντα τῆς Γαλλίας τὰ βδελλοτρόφα ἔλη.
 Οὐχ ἦττον δὲ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φαρμάκων ὑπόκει-
 ται καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ καταλλήλου αὐτῶν πρὸς θεραπείαν ποσοῦ
 εἰς ἱκανῶς σπουδαίας κατὰ καιροὺς καὶ κατὰ σχολὰς διακυμάνσεις,
 ὅτε μὲν ἀνά δράκας, ὅτε δὲ ἀνά ἀόρατα καὶ ἀβαρῆ μυριοστημό-
 ρια τοῦ κόκκου χορηγουμένης πρὸς ἴασιν τῆς αὐτῆς νόσου τῆς αὐ-
 τῆς οὐσίας. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ αὐτοῦ φαρμάκου τοῦ ἐφ'
 ὀλοκλήρους δεκαετηρίδας θεραπεύοντος ἀσφαλῶς ὠρισμένην νόσον
 καὶ εἶτα κηρυττομένου αἴφνης πρῶϊαν τινὰ ἀμοίρου πάσης ἱαμα-
 τικῆς ἀρετῆς; Τί περὶ τοῦ φωσφόρου, ὅστις πρὸ τινῶν μὲν ἑτῶν
 ἀπέδιδε τὸ πῦρ καὶ τὴν βώμην τῆς νεότητος καὶ τῆς ὑγείας εἰς
 τοὺς ἐκ τῆς νόσου ἢ τῆς ἡλικίας ἐξηντημένους, σήμερον δὲ θεω-
 ρεῖται ὡς δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τεχνητὴν μόνον παραγω-
 γὴν θανατηφόρου ἰκτέρου; Τί περὶ τοῦ ἐπὶ τσοαῦτα ἔτη θαυματουργ-
 γήσαντος ἐλαίου τοῦ ὀνίσκου, ὅπερ παρίσταται ἤδη ἡμῖν ὡς κατ'
 οὐδὲν ἱαματικώτερον τοῦ τῆς ἐλαίας, τοῦ βουτύρου τοῦ ἀλείμματος
 ἢ πάσης ἄλλης λιπαρᾶς τροφῆς; Τί δὲ περὶ τοῦ θεωρουμένου σήμερον
 ὡς ἀμοίρου πάσης θρεπτικῆς ιδιότητος κρεατείου ζωμοῦ καὶ τῆς
 χλωροῦχου τιτάνου, τῆς ὁποίας αἱ ἀναθυμιάσεις μέχρι μὲν χθὲς
 κατέστρεφον ἀσφαλῶς πάντα τὰ νοσογόνά μιάσματα, σήμερον δὲ

κηρύττονται ὑπὸ τοῦ κ. Χρηστομάνου ὡς καταστρέφουσαι μόνην τὴν ὑγείαν τῶν ἀναπνεόντων αὐτάς; Καὶ τὰ μὲν ἀνωτέρω ἐνδιαφέρουσι εὐτυχῶς μόνους τοὺς νοσοῦντας, ἕτερα ὅμως οὐχ' ἦττον εὐμετάβλητα καὶ ὑπήκοα τοῦ συρμοῦ ἰατρικὰ παραγγέλματα ἐκτείνουσι τὸ κράτος αὐτῶν καὶ ἐπὶ τοὺς καλῶς ἔχοντας, τὸ δὲ λυπηρότατον οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀπὸ τινος χρόνου τῆς διανοίας. Ἀφ' ἧς ἡμέρας διάσημός τις φυσιολόγος ἢ μᾶλλον θορυβοποιὸς, ὁ Μολεσχότ, κηδύκεσε ν' ἀποφανθῆ ὅτι «οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ σκέψις εἰμὴ ἔκρισις τοῦ ἐγκεφάλου ὡς τὸ οὖρον τῶν νεφρῶν» καλὸν ἐνόμισαν πλείστοι ἀσκληπιάδαι νὰ θεωρήσωσιν ὡς ὑπαγομένην εἰς τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν καὶ αὐτὴν τὴν μέχρι χθὲς ἄυλον, σήμερον δὲ, προσκαίρως ὡς ἐλπίζομεν, ὑλικὴν ὑπόστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀφοῦ δὲ, κατὰ τὸν αὐτὸν φυσιολόγον, «ἀδύνατος ἀποβαίνει ἢ ἄνευ δαπάνης φωσφόρου ὑπαρξίς διαλογισμοῦ», εἰς τοὺς ἰατροὺς βεβαίως ἀπόκειται νὰ δρίζωσιν καὶ τὴν εἰς τὴν διάνοιαν ἀρμόζουσαν δίαιτα, προνοοῦντες ὑπὲρ ἀποταμιεύσεως καὶ ἐγκαίρου ἀνανεώσεως ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς τὸ ὀρθῶς σκέπτεσθαι ἀναγκαίας ποσότητος φωσφοροῦχο ὕλης. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ φωσφόρος εἶχε κηρυχθῆ ὑπ' αὐτῶν κατάλληλος εἰς παραγωγὴν οὐχὶ Ἀριστοτελῶν, Νευτόνων, Ἐγγέλων, Δαρβίνων καὶ ἄλλων τῆς ἀνθρωπότητος φωστήρων, ἀλλὰ μόνον ἰκτερικῶν, καὶ πλὴν τούτου εἶχε τὸ πολὺ μείζον ἐλάττωμα νὰ μὴ ἦναι πλέον τοῦ συρμοῦ, ἀφοῦ ἔπαυσε νὰ θαυματουργῆ ἐν ταῖς συνταγαῖς τοῦ Λοβελίου, Λεσκότ, Γλόδερ, Γεδερσὴν, Ταβινιῶ, Κρουβελιέρου καὶ ἄλλων διασῆμων φωσφοροδοτῶν, οὐδὲ λόγος ἠδύνατο νὰ γίνῃ περὶ χρήσεως αὐτοῦ καθημερινῆς ἐν αἰθερίῳ διαλύσει. Ἐκ πασῶν ἀφ' ἐτέρου τῶν χρησίμων εἰς βρῶσιν οὐσιῶν μόνοι οἱ ἰχθύες φαίνονται περιέχοντες ἀρκούσαν δόσιν ἀκινδύνου φωσφόρου· κατὰ τῆς χρήσεως ὅμως καὶ τούτων ἐπὶ σκοπῷ πνευματικοῦ κέρδους ἠγείρετο ἢ πρόχειρος ἔνστασις, ὅτι οἱ Λάπνες, οἱ Ἐσκιμῶι καὶ πάντες ἀνεξαίρετως οἱ ἰχθυοφάγοι λαοὶ διεκρίνοντο ἐπὶ παροιμιώδει βλακειᾷ πολὺ μᾶλλον ἢ ἐκτάκτῳ εὐφυῶ, καὶ πλὴν τούτου ἰχθύες παρετίθεντο κατὰ τὰ Εὐαγγέλιον καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῷ πνεύματι κληρονόμους τῆς

βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Ἐν τοιαύτῃ ἀμηχανίᾳ ἐγένετο σκέψις
 περὶ ἀντικαταστάσεως τοῦ φωσφόρου διὰ τοῦ ἀζώτου· ἔκτοτε δὲ
 δὲν ἔπαυσαν οἱ ἀσκληπιάδαι τοῦ τελευταίου συρμοῦ συνιστῶντες
 τὴν χρῆσιν τῆς ἀζωτούχου τροφῆς, ἥτοι τὴν κρεωφαγίαν, ὡς συν-
 τελεστικωτάτην οὐ μόνον πρὸς σωματικὴν εὐεξίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς
 παραγωγὴν ἐγκεφαλικῆς ἐκρίσεως ἀφθόνου καὶ ποιότητος ἀγαθῆς.
 Κρέας καλὸν καὶ πολὺ πρέπει νὰ τρώγῃσι πρὸ πάντων οἱ πνευ-
 ματικῶς κοπιῶντες, ὅπως ἀποβῶσιν ἄξια λόγου τῆς ἐργασίας αὐ-
 τῶν τὰ προϊόντα, ὄρθοι οἱ συλλογισμοί, ἀκριβεῖς αἱ παρατηρή-
 σεις, εὐγλωττοὶ αἱ ἀγορεύσεις, ἀμεμπτον τὸ ὕφος καὶ ἀρμονικὸ
 οἱ στίχοι. Εἰς τὴν καλὴν τοῦ κρέατος ποιότητα καὶ ἀφθονίαν
 ὀφείλει ἡ Ἄγγλία οὐ μόνον τοὺς βωμαλέους αὐτῆς ἐργάτας, τοὺς
 σιδηρόχειρας πυγμάχους καὶ ἀπαραμύλλους ναύτας, ἀλλὰ καὶ
 τὸ πρακτικὸν πνεῦμα, τὴν εὐρετικότητα, τὴν ἐμβρίθειαν καὶ τὴν
 πανδαμάτορα ἐπιμονὴν, τὸν Πίτ, τὸν Οὐελλιγκτῶνα, τὸν Νέλ-
 σωνα, τὸν Ἑρβερ Σπένσερ καὶ αὐτὸν ἴσως τὸν Σαιξπηρον. Ἄνευ
 καλοῦ κρέατος ἀδύνατον ἤθελεν εἶναι εἰς τὸν Γλάδστονα νὰ ὀμι-
 λῆ ἐπὶ τέσσαρας κατὰ σειρὰν νύκτας ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ καὶ εἰς
 τὸν Δαρβίνον ἢ ἀγρυπνῆ ὀλοκλήρους ἐβδομάδας, κατασκοπεύων
 τὸν νυκτερινὸν βίον, τὸν ὕπνον ἴσως δὲ καὶ τὰ ὄνειρατα τῶν φυ-
 τῶν. Ὅπως δὲ τῆς Ἄγγλιας ἡ ἐν παντὶ πράγματι ὑπεροχὴ ὀ-
 φείλεται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν περίσσειαν καὶ τὴν ἔξοχον
 ποιότητα τῆς ἀζωτούχου τροφῆς, ἣν παρέχουσιν οἱ νεμόμενοι
 παχυχλόους λειμῶνας καλλιμήροι βόες, οὕτω καὶ διὰ τῆς Ἑλλά-
 δος τὴν μικρότητα πταίει πρὸ πάντων, κατὰ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς
 νέας σχολῆς, τὸ ἄχυμον, ἢ πρὸς τὸ στυπίον ὁμοίότης καὶ ἔτι
 μᾶλλον ἡ ἀνεπάρκεια τῆς ἐπιουσίου κρέατος μερίδος. Εἰς ταύτην
 πρέπει ἢ ἀποδοθῆ ἡ νωθρότης καὶ ἀκηδεΐα τοῦ νεοελληνικοῦ χα-
 ρακτῆρος, τὸ μέχρι βλακειᾶς ἀνεκτικὸν τοῦ λαοῦ, ἡ ἔνδεια πά-
 σης πρακτικῆς ἰδέας, ἡ ἀνούσιος τῶν παρ' ἡμῖν ἡτῶρων καὶ ἀρ-
 θογράφων ἀπεραντολογία, αἱ περὶ βακτηρίδων καὶ τυφικοῦ ἰοῦ
 διατριβαὶ τῶν ἡμετέρων ἐπιστημόνων καὶ αὐτοὶ πιθανῶς οἱ στί-
 χοι τῆς Κρητηίδος. Ἡ ποιότης πάντων τούτων ἤθελεν εἶναι ἀσυγ-
 κρίτως ἀνωτέρα καὶ ἐλαχίστη ἢ μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ νεο-

ελληνικῶν τοῦ πνεύματος προϊόντων διαφορά, ἂν παρείχετο καὶ εἰς τὸν ἡμέτερον ἐγκέφαλον ἢ ἀρκοῦσα ποσότης ἐκλεκτοτέρας καυσίμου ὕλης· ἂν πλείονας δηλ. ἐτρόγωμεν ὡς οἱ δημηρικοὶ ἡμῶν πρόγονοι μηροῦς καὶ ὤμους βοῶν καὶ ὀλιγωτέρας κολοκύνθας, ὧν ἡ κατάχρησις ἐπήνεγκε τὴν μαστίζουσαν ἡμᾶς πνευματικὴν ἀναμιάν ἢ, ὡς ὠνόμαζεν αὐτὴν ὁ Σενέκας, ἀποκολοκύνθωσιν. Τοιοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον ἐξαγόμενον τῆς σήμερον ἐπιστήμης καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐγενόμεθα καὶ ἡμεῖς ἀκροαταί. Τὸ δόγμα τοῦτο ὑποστηρίζουσιν οἱ ὄπαδοι αὐτοῦ διὰ μακρᾶς ἀλύσου παντοίων ἱστολογικῶν, φυσιολογικῶν, χημικῶν καὶ ἄλλων ἐπιχειρημάτων, πρὸ τῶν ὁποίων κλίνομεν τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ σεβασμοῦ, τὸν ὁποῖον ὀφείλει ἡ ἄγνοια εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἔστω καὶ τὴν καθ' ἐκάστην μεταβάλλουσαν γνώμην. Ἄλλ' ἂν ὁ σεβασμὸς οὗτος ἐπιβάλλει νὰ πιστεύσωμεν τὴν κρεωφαγίαν ἀπαραίτητον ὄρον ἀγαθῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἐργασίας, οὐδόλως ἀφ' ἑτέρου ἀπαγορεύει ἡμῖν κοινὰ ἐξετάσωμεν τί ἔτρωγον οἱ ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἐπὶ ὑπεροχῇ πνεύματος διακριθέντες. Ἀφοῦ δὲ ἐπεμβαίνουσιν ἀπὸ τινος χρόνου οἱ ἰατροὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ἡμῶν δίαιτα, ἐδικαιούμεθα ἴσως καὶ ἡμεῖς ν' ἀναμιχθῶμεν εἰς τὸν ἀνήκοντα αὐτοῖς ἀναντιρρήτως κανονισμόν τῆς συμφορωτάτης εἰς τὸ σῶμα, προχειρῶς παρατηροῦντες ὅτι, καίτοι κηρυττομένης σήμερον τῆς κρεωφαγίας ἀπαραιτήτου πρὸς μακροβιότητα καὶ βίωμην, πάντες ἐν τούτοις οἱ διανύσαντες τὸ μετὰ τοὺς Πατριάρχας ὄλως ἐξαιρετικὸν ἐπὶ τῆς γῆς στάδιον ἑκατὸν πενήκοντα ἢ κατὰ τι ὀλιγωτέρων ἐτῶν καὶ τὰ ἐννεήκοντα ἐννέα ἑκατοστὰ τῶν ὑπερβαίνόντων τὰ ἑκατὸν ἀνήκουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν χορτοφάγων ἀγροτῶν. Ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἔχομεν τοὺς πίνακας, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸς, καὶ τὸ καθιστῶν περιττὴν πᾶσαν ἐκ τούτων παράθεσιν συμπέρασμα τοῦ περὶ «Μακροβιωτικῆς» δοκιμίου τοῦ περιωνύμου ἐν ἰατροῖς Οὐφελάνδου, καθ' ὃν: «Πάντες οἱ ἐξαιρετικῶς μακρόβιοι ἐτρέφοντο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς διὰ λαχανικῶν, ὀσπρίων, ὀπωρῶν, γάλακτος καὶ ἄρτου.» Ἐσχάτως μόνον ἐφευρεθέντος τοῦ δυναμομέτρου, οὐδεμίαν ἔχομεν στατιστικὴν ἐπιτρέπουσαν ἡμῖν νὰ εἴπωμεν ἂν, πρὶν ἢ ἀναθεμα-

τισθῆ ὑπὸ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, παρῆρχεν ἡ λαχανοφαγία καὶ ἀνάλογον τῆς μακροβιότητος ῥώμην· ἀλλ' οὐχὶ ὅλως ἄμοιρον σημασίας καὶ ὑπὲρ ταύτης ἐπιχείρημα φαίνεται ἡμῖν ὅτι εἰς τὴν αἴρεσιν τῶν Πυθαγορείων ἀνῆκε Μίλων ὁ Κροτωνιάτης. Ὅπως δὴ ποτε ταῦτα εἶναι ἰκανῶς ξένα εἰς τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον ἡμᾶς ζητήματα τῆς διαίτης τῶν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ πνεύματος διακριθέντων. Ἐπίμοχθον πιθανῶς δὲ ἀκατόρθωτον ἔργον ἤθελεν εἶναι ἡ ἀναζήτησις τοῦ τί ἔτρωγεν ἕκαστος τούτων πρὸ πάντων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ταύτην ὅμως δύναται ν' ἀναπληρώσῃ ἐπαρκῶς ἡ κατὰ σχολὰς καὶ αἱρέσεις γενικωτέρα τοῦ ζητήματος ἐξέτασις καὶ τὰ περιωθέντα περὶ τῆς διαίτης πρωταθλητῶν τινῶν τῆς διανοίας ὠρισμένα χωρία. Τὸ μονοπώλιον τῆς πνευματικῆς ἐργασίας εἶχον παρ' Ἰνδοῖς οἱ Βραχμᾶνες, ὧν οἱ πλεῖστοι ἔζων ὑπερεκατοντούτεις, διατηροῦντες ἀκμαίαις μέχρι τέλους τὰς διανοητικὰς δυνάμεις διὰ λαχάνων μόνον καὶ ὄσπριων. Τὴν αὐτὴν δίαιτα ἠκολούθουν οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου καὶ παρὰ τοῖς Πέρσαις οἱ Μάγοι, οἱ μόνοι μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν τὸ πνεῦμα καλλιεργοῦντες. Ἐκ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ αἱρέσεων τὸ πρωτεῖα ἀποδίδονται ὑπὸ πάντων τῶν κριτικῶν εἰς τοὺς Ἑσσηίους, ἀπέχοντας καὶ τούτους ἀπὸ τῶν ἐμψύχων. Περὶ τῆς πασιγνώστου ἀπὸ τῶν τοιοῦτων ἀποχῆς τῶν ὄσπριων τοῦ Πυθαγόρα περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐνθυμίσωμεν ἄλλο τι εἰμὴ μόνον, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν διέπρεψαν πλὴν τῶν φιλοσόφων καὶ ποιητῶν ὁ Ἀρχίτας καὶ ἄλλοι ἔξοχοι μαθηματικοί, ὑπὲρ ἀποδεικνύει ἐπιδεικτικὴν σπουδαίων ἐνστάσεων τὴν γνώμην τῶν θεωρούντων τὴν φυτικὴν δίαιτα κατάλληλον εἰς σοφιστικῶν μόνον λήρου καὶ ματαιῶν ὀνειρῶν παραγωγὴν. Τὴν γνώμην ταύτην κλίνει νὰ θεωρήσῃ ὡς ἔτι μᾶλλον ἀμφισβητήσιμον ὁ ἀναμιμνησκόμενος ὅτι μεταξὺ πάντων τῶν ἀρχαίων λαῶν διεκρίθησαν ἐπὶ πρακτικῶν πνεύματι οἱ Σπαρτιᾶται, ὧν ἕκαστος οὐδὲν ἄλλο ἐκόμιζε κατὰ μῆνα εἰς τὸ συσσίτιον ἢ μέδιμνον ἀλφίτων, τυρὸν καὶ ξηρὰ σῦκα. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀθήναις κάππαριν καὶ ἐλαίας, καθ' ἃ ὁ ἴδιος λέγει, ἐπρωτίμα ὁ Πλάτων νὰ τρώγῃ, λιτὴ δὲ περιγράφεται ἡμῖν ἡ τράπεζα καὶ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων, μὴ ἐξαιρουμένης οὐδὲ τῆς τοῦ φιληδόου Ἐπικούρου. Τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμε-

θα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ παρὰ τοῖς Λατίνοις. Χάριν τοῦ Σενέκα ἠτοιμάζετο ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αὐλῇ ἰδιαίτερον δεῖπνον ἀποκλειστικῶς σννιστάμενον ἐκ φυτικῶν βρωμάτων. Μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν Γράκων κατὰ πολὺ τελειότερος ῥήτωρ θεωρεῖται ὁ καὶ ἐπὶ ὀλιγαρκείᾳ διακριθεὶς. Τὴν λιτότητα, τὰ μαλακὰ κάστανα, τὰς γλυκείας ὀπώρας καὶ τὸν νεόπηκτον τυρὸν δὲν παύουσιν ἀνυμνοῦντες ὁ Βιργίλιος, ὁ Ὀβίδιος καὶ αὐτὸς ὁ Λουκρήτιος, καὶ τοὶ ἄλλως ἀνήκων εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν ἀκράτων ὑλιστῶν. Τί δὲ ἔτρωγεν ὁ ἐπικούρειος Ὀράτιος, τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς ὁ ἴδιος διὰ τῶν προχειρῶν ἐν πάσῃ μνήμῃ στίχων τοῦ «*Hoc erant in votis*», καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων δι' ὧν περιεγράφει λεπτομερῶς τὸ δεῖπνον τοῦ «*πρὸς τὸ ὁποῖον ἐπήρκουν, ὁ καρπὸς τοῦ ἐλαιῶνος αὐτοῦ, πικραλίδες καὶ ἐλαφρὰ μολόχη.*» Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῷ βαρβάρων κατάλυσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ οὐδὲν ἄλλο ἀπέμεινε κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους καταφύγιον εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην πλὴν μόνων τῶν κεινοβίων. Καὶ τούτων ὅμως τὰ πνευματικὰ προϊόντα ἦσαν ἀσυγκρίτως ἀνώτερα ἐφ' ὅσον ἀντὶ τῆς ὑποκρησίας καὶ τῆς ἐν κρυπτῷ καταλύσεως μόσχων, ἐλάφων, ὀρνίθων καὶ χοιρομηρίων ἠκμαζεν ἡ πίστις καὶ τὰ νερόβραστα χόρτα, ὡς δύναται τις ἀκόπως νὰ πεισθῆ παραβάλλων τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαιότερων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὰ ληρήματα τῶν ἔπειτα κροφάγων ἀρχιμανδριτῶν καὶ κοιλιόδούλων Καρδιναλίων. Ὅτε δὲ ὡς ἡ ἀρχαία οὕτω καὶ ἡ παπικὴ Ῥώμη ἐγένετο θῦμα τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀκολασίας, πλὴν εὐαρίθμων τινων ἐν Γερμανίᾳ ἀναμορφωτῶν, τρωγόντων κρέας ἀναφανδὸν κατὰ τὰς νηστησίμους πρὸ πάντων ἡμέρας, πολὺ μᾶλλον πρὸς ἐπίδειξιν περιφρονησεως πρὸς τὰς βούλλας τοῦ Βατικανοῦ ἢ ἐξ ἀδηφαγίας, πάντες οἱ λοιποὶ διαπρέψαντες ἄνδρες κατὰ τὴν λεγομένην περίοδον τῆς ἀναγεννήσεως παρίστανται ὡς οὐχ ἦττον τῶν ἀρχαίων ὀπαδοὶ τῆς ὀλιγαρκείας. Τοιοῦτοι πρὸ πάντων λέγονται ὑπάρχοντες ὁ Ἀβελιάρδος, ὁ Γαλιλαῖος καὶ Ἰορδάνης Βροῦνος· ἔτι δὲ πειστικώτερον φαίνεται ἡμῖν συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἀγαθῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐπιδράσεως τῆς πυθαγορείου διαίτης τὸ παράδειγμα τοῦ κλεινοῦ Βάκωνος, ὅστις τὰ ἀριστουργήματα αὐτοῦ συνέ-

γραφεν ἔγκλειστος ἐν εἰρηκτῇ, οὐδεμίαν ἄλλην δυνάμενος νὰ παρέχη εἰς τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ καύσιμον ὕλην πλὴν λαγίνου ὕδατος καὶ ἡμίσεος μέλανος ἄρτου. Ὁμοίαν περίπου ἐγκράτειαν ἐπέβαλλεν ἡ ἄκρα αὐτοῦ ἔνδεια εἰς τὸν κλεινὸν πατέρα τῆς πανθειστικῆς φιλοσοφίας Σπινόζαν. Ὁ μεταξὺ πάντων τῶν ἐπιστημόνων ἐργατικώτατος Νεύτων, σπανίως εὐρίσκων καιρὸν ὅπως παρακαθήσῃ εἰς τακτικὸν δεῖπνον, ἐτρέφετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ παξιμαδίων, ἅτινα ἐβάπτιζεν εἰς κεκραμένον οἶνον· εἰς ὅμοια δὲ ἀκριβῶς γεύματα ἤκειτο κατὰ μίμησιν τοῦ Νεύτωνος κατὰ τὰς περιόδους μάλιστα ἐκτάκτου ἐργασίας καὶ ὁ πολὺς Βυφών. Ἐφ' ὅσον προβαίνομεν εἰς πλησιεστέρους ἡμῖν χρόνους κατὰ τοσοῦτον ἀφθονώτεροι καὶ πρὸ πάντων αὐθεντικώτεροι καθίστανται αἱ κατὰ τῶν δογμάτων τῆς κρεωφάγου σχολῆς ἐνστάσεις. Ὁ Μοντέσκιος ἀποδίδει εἰς τὴν βουφαγίαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ οὐχὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν καρτερίαν, ἀλλὰ μόνην τὴν τραχύτητα τοῦ ἥθους, τὴν ἀποπληκτικὴν κρᾶσιν, τὸ φίλερι καὶ τὴν ποδάγραν. Οὐχ' ἦτον θερμοὶ ὑπέρμαχοι τῆς φυτικῆς διαίτης κηρύττονται ὁ Οὐφελάνδος, ὁ Χάλλερ καὶ ὁ Βερναρδίνος Σαρμπιέρρος, καθ' ὃν «ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ κρέατος πολλὰ μὲν ἔχει τὰ πλεονεκτήματα, μειονέκτημα δὲ δὲν παρουσιάζει κἀνέν.» Ἐτι δὲ θετικώτερον ἀποφαινεται ὁ Ῥουσσώ: «Ἀπόδειξις, λέγει, τοῦ ὅτι ἡ ὄρεξις τοῦ κρέατος δὲν εἶναι φυσικὴ τῷ ἀνθρώπῳ πρόκειται ἀναμφισβήτητος ἢ πρὸς τοῦτο ἀντιπάθεια τῶν παιδίων καὶ ἡ προτίμησις παρ' αὐτοῖς τοῦ ἄρτου, τῶν πλακούντων, τῶν ζυμαρικῶν, τοῦ γάλακτος καὶ τῶν ὀπωρῶν. Κἀκίιστα δὲ πράττουσιν οἱ γονεῖς οἱ διαστρέφοντες τὸ ἔνστικτον τοῦτο καὶ καθιστῶντες τὰ τέκνα αὐτῶν σαρκοφάγα. Ἡ κατάχρησις τοῦ κρέατος, ἂν δὲν βλάβη τὸ σῶμα, ἀποθριοῖ ἀναμφισβητήτως τὴν ψυχὴν.» Πυθαγορικῶς ἀνατραφεὶς ὑπὸ αἰσθηματικῆς μητρὸς ἀποστρεφομένης τὸν φόνον κατοικιδίων ζώων, ὁ Λαμαρτίνος ἐτρέφετο νέος ὦν ἀποκλειστικῶς διὰ λαχανῶν, γάλακτος καὶ ὀπωρῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβροχὴν τούτων ἐστιχοῦργησε τὰς «Ποιητικὰς Μελέτας». Ἀληθές εἶναι ὅτι ἀναμιχθεὶς ἔπειτα εἰς τὴν κοσμικὴν καὶ πολιτικὴν τύρβην ἠναγκάσθη νὰ κρεωφαγῇ, τότε ὅμως ἀντὶ ἀληθῶς «Ποιητικῶν» ἔγραφε

ιστορικάς δῆθεν μελέτας καὶ στίχους κατὰ πολὺ τῶν πρώτων κατωτέρους. Ἐκ τῶν ἀπομνημονευμάτων τοῦ Βύρωνος πληροφορούμεθα ὅτι ἐκ φόβου μὴ παχύνῃ, ὀλιγίστην ἐλάμβανε καὶ ἐλαφρὰν τροφήν, ἐκ διαλειμμάτων μόνον παρακαθήμενος μετὰ τῶν φίλων εἰς σαρδαναπάλεια δεῖπνα, προσφορωτάτην δὲ τῇ ποιητικῇ ἐμπνεύσει ἐνόμιζε τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὸν δι' ἀφθόου ἀνθρακούχου ὕδατος κεκραμένον οἶνον τοῦ Ῥήνου. Τὸ γεῦμα ἢ μᾶλλον τὰ τέσσαρα ἢ πέντε καθ' ἡμέραν γεύματα, ἅτινα ἐλάμβανεν ὁ Βαλζὰκ ὁσάκις εἰργάζετο, συνίσταντο ἕκαστον ἐκ κυμβίου καφέ καὶ μικροῦ ἀρτίσκου, τοιαῦτα δὲ συμβουλεύει συμπόσια εἰς τοὺς ὀρεγομένους «γονίμου συνουσίας μετὰ τῆς Μούσης». Ὅμοιαν ἠκολούθει καὶ εἰς τοὺς πνευματικῶς κοπιῶντας συνίστα δίαιταν, ὃ οὐ μόνον ἐν φιλολόγοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰατροῖς διάσημος Βερών. Ἡ ἀφθονία τῶν τοιούτων ὑπὲρ τοῦ συμφόρου εἰς τὴν διάνοιαν τῆς φυτικῆς διαίτης ἀποφάνσεων εἶναι τοσαύτη, ὥστε καίτοι ἔχοντες πρὸ ἡμῶν τὸ ἔργον τοῦ Πορφυρίου «Περὶ ἀποχῆς ἀπὸ τῶν ἐμψύχων,» οὐδεμίαν ἠσθάνθημεν ἀνάγκην προσφυγῆς εἰς αὐτὸ, ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως μακρὸν νομίζοντες καὶ τὸν πρόχειρον ἐν τῇ μνήμῃ ἡμῶν κατάλογον μαρτυριῶν. Ἀντὶ τῆς μονοτόνου τούτου ἐξαντλήσεως περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἐξῆς γενικωτέραν καὶ ἱκανῶς πειστικὴν, νομίζομεν, παρατήρησιν, ὅτι μεταξὺ τῶν πρωταγωνιστῶν τῆς διανοίας παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης χώρας, πολλοὺς μὲν παριστῶσιν ἡμῖν οἱ βιογράφοι ὡς λιτοτάτους τὴν δίαιταν ἢ καὶ ἀποκλειστικῶς χορτοφάγους, οὐδεμίαν ἄλλην θρηνοῦντες ἐνίοτε παρά τισι τούτων κατάχρησιν πλὴν τῆς τοῦ οἴνου, τῆς ἀψίνθου, τοῦ ὁποίου ἢ καὶ τοῦ καφέ, ἀπολύτως ὅμως οὐδένα παριστῶντες ὡς ἐξαιρετικῶς σαρκοβόρον. Ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου πρὸς λυχνίαν, τῆς ὁποίας ἡ φωτιστικὴ δύναμις εἶναι ἀκριβῶς ἀνάλογος πρὸς τὴν ποσότητα καὶ τὸ ποιὸν τῆς καταναλισκομένης καυσίμου ὕλης, εἶναι θεωρία ὅλως νέα, ἧς οὐδ' ἔχνος ἀπαντᾷται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ προωρισμένη πιθανῶς νὰ ζῆση ὅσον ζῶσι τὰ βόδια καὶ αἱ ἰατρικαὶ θεωρίαι.

Ε. ΡΟΪΔΗΣ.

